

Ko e huhu malu'i ma'á e fānau ako kalasi Year 7

Boostrix – ko ha huhu malu'i ke fakaiviva 'a e tu'unga malu
'a ho'o tamá meí he kona hamú, tifitēliá mo e taelōlá
(whooping cough - pertussis)

Foomu Fakangofua 'a e Mātu'á

Kātaki 'o fakamo'oni pea fakafoki
'a e foomú ki he 'apiakó.

immunise

their best protection

हिन्दी

繁體中文

COOK ISLANDS
MĀORI

SAMOAN

TONGAN

MĀORI

ENGLISH

Ko e fānau ako kalasi Year 7 kotoa pe 'oku lava ke huhu malu'í fakalahi ta'e totongi kinautolu 'í 'apiako ke tokoni ki hono malu'í kinautolu mei he kona hamu, tifitelia mo e taelōloa. Ko e huhu malu'í ni 'oku 'iloa ia ko e Boostrix, huhu malu'í 'o e fānau ta'u 11, mo e Tdap.

'E 'oatu 'í he lau'í pepa ko 'ení 'a e fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'í Boostrix pea mo e polokalama huhu malu'í ki he ngaahi 'apiakó. 'E lava ke faka'aonga'í 'eni 'í ha fetalanoa'aki 'a e fāmilí ki hano teuteu'í ho'o tamá ki he huhu malu'í ko 'ení, 'e lava ke ma'u ha fakamatala lahi ange 'í he faka'osinga 'o e lau'í pepá pea mo e ngaahi feitu'u kehe 'e fakahoko atu ai 'a e huhu malu'í ko 'ení.

Ko e hā 'a e ngaahi mahaki?

Kona hamu

Ko e kona hamú ko ha mahaki ia 'e lava ke hū ki he sinó 'í ha lavea pe mata'ilavea. 'Oku 'ikai ke pipihi ia mei ha tokotaha ki ha tokotaha kehe. 'Oku nofo 'a e siemu kona hamú 'í he kekelé mo e fānau 'oku 'í ai hanau lavea pe mata'ilavea 'oku lava ke fonu 'ulí 'o lava ai ke fakatupunga ha kona. 'E lava ke fakatupu 'a e fa'ahinga mata'ilavea ko 'ení 'e he ngaahi lavea he taimi 'oku fai ai ha lele pasikala 'í he mo'ungá, sikeitipootí pe ngaahi lavea kehe 'í he taimi 'e hū ai 'a e 'ulí ki he mata'ilaveá.

'Oku fakatupu 'e he siemu kona hamú 'a e vaivaia, fakafefeka, mingí mo e faingata'a 'a hono lamu mo folo 'o e me'akaí. 'E lava ke toe kovi ange 'a e ngaahi faka'ilonga ko 'ení pea iku ke mamatea ai 'a e ngaahi uoua ki he mānavá 'o a'u ai pē ke ne fakatupunga 'a e maté 'í he keisi 'e 1 'o e keisi 'e 10 kotoa pē.

Taelōloa (Whooping cough pe ko e Pertussis)

Ko e taelōloá ko ha mahaki 'í he fatafatá 'oku pipihi 'aupito ia mei he talé mo e mafatuá. Ko e kakai 'oku uesiá te nau ala tale lahi mo hokohoko 'a ia te ne ala fakatupunga 'a e faingata'a'ia 'í he mānavá mo ha lua. 'E lava ke a'u 'a hono ngaahi faka'ilongá ki he māhina 'e 3. 'Oku tu'u lavea ngofua 'aupito 'a e fānau valevale si'í hifo 'í he māhina 'e 12 ke nau tokoto 'í falemahaki kapau 'oku nau taelōloa. 'I he kakai

lalahí 'e ala fakatupu 'e he taelōloá ke nau tale lahi 'aupito 'o iku ai ki ha fasifasi 'í 'a e hui palalulú, holafa 'a e ma'ama'á (lung collapse) pe niumōnia.

Tifitelia (Diphtheria)

Ko e tifiteliá 'oku hāhāmolofia ka ko ha mahaki fakatu'utāmaki 'okú ne fakatupunga ke mahaki'ia 'a e fo'í mongá mo e ihú. 'E hoko eni 'o ala pupula 'a e fo'í mongá pea faingata'a ke folo pe mānava. Ko e ngaahi palopalema lahi angé 'e ala hoko ai ki he mafú pe kofuuá ha maumau.

'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e huhu malu'í?

'I Aotearoa Nu'u Sila ko e fanga ki'í pēpeé ('í he uike 6, māhina 3 mo e 5) mo e fānau iiki angé (ta'u 4) 'oku fakahoko kiate kinautolu ha huhu malu'í mei he kona hamú, tifiteliá mo e taelōloá. 'Oku fakatupu 'e he faito'ó 'a e fa'unga malu'í 'o e sinó ke ne malu'í 'iate ia pē 'a e ngaahi mahakí.

'I he tupu ke lalahi ange 'a e fānaú, 'e holo leva 'a e malu'í ko 'ení, ko ia ai ko e fānau ako ta'u hono 7 (year 7 students) te nau fiema'u ha huhu malu'í Boostrix ke fakalahi honau malu'í. 'Oku toe 'oatu foki 'a e huhu fakalahi TA'ETOTONGI ko 'ení 'í he ta'u 45 mo e ta'u 65 'o kapau kuo te'eki ai ke fakahoko hano huhu fakalahi. Ke fakapapau'í 'oku malu'í kotoa 'a e fāmilí 'oku mahu'inga ke fakakakato 'a e huhu malu'í 'o e tokotaha kotoa pē ke malu'í kinautolu 'oku tu'u lavea ngofuá. Neongo 'oku malu'í 'e he Boostrix 'a e mahaki 'e tolu pē ko e fo'í huhu pē 'e taha 'oku fiema'ú pea 'oku fakahoko ia 'í he kongá ki 'olunga 'o e nimá.

'E anga fēfē ha'aku teuteu'í 'a 'eku tokotaha to'utupú ki he huhu malu'í?

'Oku taukei 'aupito 'a e ngaahi timi ki he polokalamahuhu malu'í fakaakó 'í hono fakalele 'o e ngaahi ngāue huhu malu'í pea ko e tokolahi taha 'o e fānaú 'oku nau ongo'í 'oku tokoni ke kau mai honau ngaahi kaungāme'á ke pou pou kiate kinautolu. Kapau 'oku loto hoha'a ho'o tamá fekau'aki mo hono huhu malu'í faka'ai'ai ke ne fakahā ia ke 'ilo 'e he timi fakahoko huhu malu'í. 'Oku mahu'inga ke fakapapau'í 'oku ma'u 'e ho'o tamá ha me'atokoni mo inu kimu'a 'í he huhu malu'í he te ne fakasi'isi'í ai 'enau ongo'í pongiá kapau 'oku nau loto hoha'a.

Kapau 'e lelei ange ki ho'o tamá ke fakahoko 'a e huhu malu'í ko 'ení 'í he taimi 'e lava ke 'í ai fakataha ai mo hono fāmilí 'eke atu 'a e ngaahi polokalama huhu malu'í ki he komiunitií, telefoni ki ho'o fale talavai 'í ho'o koló ke vakai pe 'oku nau fakahoko 'a e huhu malu'í, pe fokotu'u ha 'apoinimeni mo ho'o toketā fakafāmilí pe sēvesi tauhi ki he mo'ui lelei.

‘E ongo’i fēfē nai ‘a ‘eku tamá ‘i he hili ‘a e huhu malu’i?

Ko e me’a te ke ala ongo’i	Ko e me’a ‘e lava ‘o tokoní	Ko e taimi ‘e ala kamata ai ‘eni
<p>Pupula mo e mamahi ‘i he feitu’u na’e fakahoko ai ‘a e huhú (fakafefeka mo mamahi ke ala ki ai)</p> <p>Mamafa ‘a e nimá</p>	<p>Hili ha konga tupenu momoko mo viviku, pe kofukofu ‘aisi poloka ‘i he feitu’u na’e fai ai e huhú. Tuku ai ‘i ha ki’i taimi nounou.</p> <p>‘Oua na’a mili ‘a e feitu’u na’e fai ai ‘a e huhú</p>	<p>‘I loto ‘i ha houa ‘e 6–24</p>
<p>Ongo’i puke pe hela’ia</p> <p>Ko ha mofi pe felangaaki ‘a e uouá</p>	<p>Mālōlō pea inu ha vai ke lahi</p> <p>Koe’uhí ‘e lava ke uesia ‘e he paracetamol pe ibuprofen ‘a e ngāue ho sinó ki ha huhu malu’i, toki folo pē kinautolu ke fakanonga ki ha faingata’a’ia pe mofi lahi. Muimui ki he ngaahi fakahinohino ‘a e kautaha na’a nau ngaohí, pe kumi ha fale’i mei ho’o kau ngāue fakapalofesinale ki he mo’ui lelei.</p>	<p>‘I loto ‘i ha houa ‘e 6–24</p>

‘Oku hāhāmolofia ke hoko ha ngaahi ola tamaki ‘oku fakatu’utāmaki

‘Oku ‘i ai ha ola tamaki ki ha fa’ahinga huhu malu’i pē ‘oku hāhāmolofia ‘aupito ko ha uesia kovi ‘aupito ‘oku ui ko e anaphylaxis. Ko ha uesia kovi ‘eni ‘oku tatau mo e me’a ‘e ala a’usia ‘e he kakaí kapau ‘e uesia kovi ‘aupito kinautolu ‘e ha me’a hangē ko ha u’u ‘e ha pī pe kaunga kovi ‘a e pinatí. ‘E tokanga’i ‘e he timi fakahoko huhú ‘a e fānau to’utupú ‘i ha miniti ‘e 20 hili ‘a e huhu malu’i ke siofi ‘a e fa’ahinga uesia kovi hāhāmolofia ko ‘eni. ‘Oku ako’i kakato ‘a e kau ngāué ‘i hono faito’o ‘o ha uesia kovi pea ‘oku ‘i ai foki mo e me’angāue ki ai.

Ngaahi uesia kovi ‘i he hili ‘a e huhu malu’i

Kapau ‘okú ke hoha’a ki ho’o tamá hili hono fakahoko honau huhu malu’i, te ke lava ‘o telefoni ki he 0800 Healthline (0800 611 116 ‘i ha fa’ahinga taimi pē), ki ho’o senitā ki he mo’ui lelei ‘a e fāmilí, GP, ho’o timi fakahoko huhu malu’i ki he kakaí pe kilīniki ki he tu’a taimí.

‘E fiema’u ke lipooti atu ha fa’ahinga uesia kovi pē hili ha huhu malu’i ki he Centre for Adverse Reactions Monitoring (CARM). ‘Oku totonu ke fakahoko eni ‘e ho’o tokotaha ngāue palōfesinale ki he mo’ui lelei pe ‘e lava ke fakahoko fakahangatonu pē ia ‘e he fāmilí ‘i he www.otago.ac.nz/carm

Te u ma’u mei fē ha ngaahi fakamatala ke toe fakaikiiki ange?

- **Talanoa ki he tokotaha fakahoko huhu malu’i, toketaá pe neesi ngāué**
- Vakai ki he www.health.govt.nz/imms-older-children ki ha vitiō mo ha fakamatala lahi ange fekau’aki mo e huhu malu’i
- Vakai ki he fakamatala ‘i he Consumer Medical ‘oku pulusi ‘i he www.medsafe.govt.nz/consumers/cmi/b/boostrix.pdf

Fetu’utaki fakahangatonu ki he tokotaha fakahoko huhú kapau ‘okú ke fiema’u ha fakamatala lahi ange fekau’aki mo hono fakafonu ‘o e Foomu Fakangofua ‘a e Mātu’á pe ko ha’o fiema’u ‘a e fakamatala ko ‘eni ‘i ha lea fakafonua ‘e taha.

Fakamatala Fakamā'opo'opo ki he Kakai 'oku Nau Ngāue'aki 'a e Faito'ó

Ko e Boostrix ko ha faito'ó malu'í 'oku faka'aonga'í ki he ngaahi huhu fakalahi ki he malu'í mei he kona hamú (tetanus), tiftēlia (diphtheria) mo e taelōloá (whooping cough - pertussis). Ko e huhu malu'í Boostrix 'oku fa'a ui ia ko e Tdap (tetanus/diphtheria/acellular pertussis).

Ko e ngaahi nāunau 'o e Boostrix ko ha ngaahi huhu'a 'oku 'ikai fakatupu mahaki mei he pekītīlia (bacteria) 'o e kona hamú mo e tiftēlia mo e ngaahi polotini kuo fakama'a mei he pekītīlia 'o e pertussis. 'E 'ikai lava ke fakatupunga 'e he huhu malu'í ha taha 'o e ngaahi mahaki ko 'enī.

'Oku 'i he tu'oni 0.5 ml takitaha 'o e Boostrix ha ngaahi 'iuniti 2.5Lf 'o e diphtheria toxoid, ngaahi 'iuniti 5Lf 'o e tetanus toxoid mo e pertussis antigens: 8 micrograms (mcg) 'o e pertussis toxoid, 8 mcg 'o e filamentous haemagglutinin mo e 2.5 mcg 'o e pertactin.

'Oku toe 'i he tu'oni 0.5 ml takitaha foki ha fanga ki'í konga iiki 'aupito 'o e aluminiumé (ko ha aluminium hydroxide mo e aluminium phosphate), sodium chloride mo e vai. 'Oku faka'aonga'í angamaheni 'aki 'a e ngaahi nāunau ko 'enī 'i he ngaahi faito'ó mo e huhu malu'í kehē.

'Oku 'ikai totonu ke ma'u atu 'e ho'ó tamá 'a e huhu malu'í kapau 'oku uesia kovi kinautolu 'e he Boostrix pe ha taha 'o hono ngaahi nāunau.

'E lava ke toki fakahoko 'a e huhu malu'í 'o ho'ó tamá 'i ha 'aho 'amui ange kapau 'oku lolotonga puke 'o mofi pea mātū'aki vela. Tomu'a talanoa ki ho'ó toketā fakafāmilī pe neesi 'i he kilīnīki.

'Oku 'ikai totonu ke huhu malu'í Boostrix 'a ho'ó tamá kapau:

- 'oku hoko ha palopalema 'i he matu'u pe poloka 'a e toto pea ko ha palopalema ki he ngaahi neave 'o e sino hili ha huhu malu'í mei he kona hamu pea mo e tiftēlia kimu'a atu
- na'e 'osi hoko ha mahaki ko e fufula, vela pe langa 'a e 'ulu ('uto) pea na'e hoko ia ha 'aho 'e 7 hili hano huhumalu'í ia mei he taelōloa vaccine)
- 'oku 'i ai ha ngaahi mahaki 'o e 'atamai mo e neave 'oku te'eki ai ke sai lelei.

Ko e ngaahi uesia angamaheni 'e 'asi mai he hili 'a e huhu malu'í, 'oku kau ai 'a e mamahi pe fakakulokula 'a e mata'ihuhú, fufula pe ko e taka'uli pea mo e ongo'í puke (mofi, tokakovi mo fela'angaaki).

'Oku 'i ai mo e ngaahi uesia kehe 'o hangē ko ha fepaki kovi 'a e faito'ó (allergic reactions) pea mo e sino ka 'oku tataitaha ke hoko. Ko e ngaahi ola tamaki 'e ala hoko ko 'enī 'oku lisi atu ia 'i he Consumer Medicine Information mo e Pepa Fakamatala (Datasheet) 'oku ma'u atu mei he Medsafe: www.medsafe.govt.nz Kapau 'oku 'i ai ha ngaahi uesia kovi 'oku ngali kehe pe fu'u lahi hili 'a hono fai 'o e huhu malu'í Boostrix, kātaki 'o fetu'utaki 'i he vave tahá ki ho'ó toketā pe ko e tokotaha 'oku ne tokanga'í 'a ho'ó mo'ui lelei.

Kapau 'oku ma'u 'e ho'ó tamá ha ni'ihī 'o e ngaahi fokoutua ni, kātaki 'o talanoa mo ho'ó toketā fakafāmilī, neesi fakahoko ngāue, pe tokotaha fakahoko huhú fekau'aki mo e huhu malu'í kimu'a pea ke toki fakahā 'a ho'ó loto ki he huhu malu'í:

- ko ha mahaki 'oku fānoa ai 'a e toto
- ko e tōlalo 'a e lava ke malu'í 'a hono sino (ko ho'ó tama 'oku HIV positive)
- ko ha mahaki 'o e 'uto pe halanga neave lahi 'o hangē ko e mahaki tete (epilepsy) pea ko e hamu 'i ha mofi lahi
- fepaki kovi 'a hono sino mo ha ngaahi faito'ó pe me'a kehe 'o hangē ko e fakalanu, me'akai pea mo e me'a fakatolonga he me'akai
- ko ha faka'ilonga ne fu'u tōtu'a mo lahi 'i hano huhumalu'í atu ki mu'a ke malu'í mei he kona hamu, tiftēlia mo e taelōloa
- oku lolotonga folo pe ma'u atu ha 'a ne faito'ó kehe pe ko ha faito'ó huhu malu'í (vaccines)
- 'oku te'eki ai ke ne ma'u atu ha huhu malu'í ki he kona hamú, tiftēlia pe taelōloa pe te'eki ai ke fakakato kotoa 'a e ngaahi huhu malu'í ki he kona hamú mo e tiftēlia.

Ko e Boostrix ko e faito'ó ke toki ngāue'aki 'i ha fakangofua 'e he tōketaá. Ko e faito'ó kotoa pē 'oku 'i ai hono 'aonga pea mo hono fakatu'utāmaki. Talanoa ki ho'ó tōketā fakafāmilī, neesi fakahoko ngāue, pe tokotaha fakahoko ngāue ke 'ilo'í 'a e ngaahi lelei mo e fakatu'utāmaki 'o e faito'ó huhu malu'í ko 'enī.

'E ma'u atu ha ngaahi fakamatala kakato fekau'aki mo e faito'ó ni mei he Medsafe: www.medsafe.govt.nz

Ko ho'ó ngaahi totonu

Ko e ngaahi tu'utu'uni ki he totonu 'a e kau mahaki 'i he Code of Health and Disability Services Consumers' Rights 'oku ne fālute kotoa 'a e ngāue 'a e ngaahi kautaha 'oku nau fakahoko ngāue 'i he ngaahi ngāue'anga mo'ui lelei 'i Nu'u Sila. Ki ha fakamatala lahi ange, 'a'ahi ki he www.hdc.org.nz pe telefoni ki he **0800 555 050**

Ko hono tauhi malu mo fakapulipuli 'a e ngaahi fakamatalá

E ala 'osi tuku atu 'e he ngaahi 'apiako 'a e ngaahi fakamatala 'o hangē ko e hingoa 'o e fānau, fika honau loki ako, 'aho fā'ele'í, tu'asila pe mo e matakali 'oku kau ki ai. Na'e tonu ke 'osi fakahā atu 'eni 'e he 'apiako ke ke 'ilo ki ai kimu'a ke nau fakahoko ia. Ko e ngaahi fakamatala ni pea mo e ngaahi fakamatala 'oku 'oatu 'i he foomu fakangofua 'a e 'apiako, 'e tokoni ia ki hono fakalele mo pule'í 'o e polokalama huhu malu'í ni.

Ko e ngaahi fakamatala mei he foomu fakangofua mo e ngaahi fakaikiiki 'o e huhu malu'í takitaha na'e fakahoko pe 'ikai ke fakangofua, 'e lekooti ia 'i he tauhi'anga fakamatala ma'á e kau mahaki (patient management system) 'oku tauhi 'e ho'ó vāhenga fakangāue ki he mo'ui lelei (district health) pea 'e 'ave ai hanau ni'ihī ki he National Immunisation Register.

'Oku faka'aonga'í 'e he vāhenga fakangāue ki he mo'ui lelei 'a e tauhi'anga fakamatala ma'á e kau mahaki ke lēkooti ai 'a e fakamatala ki he mo'ui lelei. Ko e National Immunisation Register ko e lēsisita ia 'oku fakamā'opo'opo ki ai 'a e huhu malu'í pea 'oku tauhi ia 'e he potungāue Ministry of Health. 'Oku hiki 'i he lēsisita ni 'a e ngaahi lekooti huhu malu'í kotoa pē he fonua ni kuo fai ma'ae fānau iiki 'i Nu'u Silá ni pea mo ha kakai 'oku nau kau atu ki ha ngaahi polokalama huhu malu'í makehe.

Ko e ngaahi fakamatala 'i he foomú ni (consent form), pea mo e tauhi'anga fakamatala ki he kau mahaki (patient management systems) pea mo e National Immunisation Register, 'oku tauhi malu ia 'o fakatatau ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e Health Information Privacy Code. Ko e kau ngāue pe he ngāue'anga mo'ui lelei kuo 'osi fakamafai'í ke nau sio, ngāue'aki pe liliu ha me'a ai. Ka 'e ngofua ke ke sio koe 'i he ngaahi fakamatala fekau'aki mo ho'ó tamá 'o fakatonutonu ha ngaahi fehālaaki ki he fakaikiiki. Kapau 'okú ke fiema'u ke

fakahoko ia, fetu'utaki ki ho'ó tokotaha fakahoko huhu malu'í pe toketaá pe senitā ki he mo'ui lelei.

'E ngāue'aki 'e he kau fakahoko huhu malu'í 'a e fakamatala 'i he foomu fakangofua, tauhi'anga fakamatala ma'á e kau mahaki pea mo e National Immunisation Register:

- ke fetu'utaki ai mo ho'ó toketā pe ko e senitā mo'ui lelei kapau 'oku fiema'u ke nau fakapapu'í pe ha 'a e ngaahi huhu malu'í kuo 'osi fai ki ho'ó tama
- ke vakai'í na'a 'oku 'i ai ha ngaahi me'a kehe 'i he 'ene mo'ui lelei 'a ho'ó tama ke fai ha tokanga ki ai
- ke fakahā ke 'ilo 'e he 'apiako pe kuo 'osi huhumalu'í 'a ho'ó tamá pe 'ikai
- ke tokoni ki hono vakai'í 'o e polokalama huhu malu'í ko 'enī pea mo palani ha ngaahi polokalama ki he kaha'ú, pe
- ke 'ave 'a ho'ó tamá ki ho'ó mou toketā fakafāmilī pe ko e neesi ngāue ke huhumalu'í 'o kapau na'e 'ikai ke 'osi fai ia 'i 'apiako.

'E lava ke ngāue'aki ia 'i ha ngaahi fakatoto pe fekumi pe ko hono fokotu'utu'u ha ngaahi huhu malu'í fo'ou ke fai ka 'e fakapuliki 'a e ngaahi hingoa ke 'oua 'e 'ilo'í pe ko hai.

Ki ha fakamatala lahi ange fekau'aki mo hono fevahevehe'aki 'o e ngaahi lēsisita 'o e fānau akó 'i he ngaahi 'apiako, tauhi malu 'o e fakamatala fakafo'ituitui mo hono ngāue'aki 'o e fakamatalá, vakai ki he ngaahi tu'utu'uni 'a e vāhenga fakangāue ki he mo'ui lelei fekau'aki mo e tauhi malu 'o e fakamatala fakafo'ituitui. Kapau 'oku 'i ai ha'ona ngaahi fehu'í ki he malu 'a e ngaahi fakamatala fakafo'ituitui, te ke lava 'o fetu'utaki 'imeili ki he enquiries@privacy.org.nz pe ko e Privacy Commissioner he telefoni ta'etotongi ko e 0800 803 909.

Ngaahi fakaikiiki 'o e tokotaha fakahoko huhu malu'í:

Te Whatu Ora
Health New Zealand

Te Kāwanatanga o Aotearoa
New Zealand Government

their best protection